

POEZIA ANOTIMPURILOR

Texte-suport și modele de aplicații în vederea explorării textelor lirice descriptive

Argument

Dintotdeauna, anotimpurile au fost motive poetice îndrăgite atât de creatori, cât și de iubitorii de literatură. Printre ei se numără, desigur, și copiii. Pentru elevii din ciclul primar, înțelegerea și explorarea acestor texte reprezintă un mijloc ideal nu doar pentru observarea și cunoașterea fenomenelor naturii, dar și în vederea dezvoltării gândirii critice, a creativității și simțului artistic.

În paralel, frumusețile naturii trezesc în sufletele celor mici o serie de sentimente care, conștientizate, îmbogățesc viața spirituală a acestora. Elevii vor înțelege că în literatură elementele naturii devin simboluri pentru o serie de trăiri din viața omului: sosirea primăverii înseamnă exaltare, încredere și speranță; vara reprezintă prin izbânda luminii și a căldurii bucurie și dragoste de viață; tristețea și nostalgia ne împresoară când păsările migratoare ne părăsesc, frunzele și florile se ofilesc, iar când iarna devine stăpână peste fire, încremenirea naturii sugerează teamă și așteptare.

Poeziile care prezintă, prin intermediul descrierii artistice, un colț din natură, anotimpuri, momente ale zilei sau fenomene ale naturii se numesc *pasteluri*. Ca specie lirică, pastelul a fost creat în literatura română de Vasile Alecsandri. După mai mult de un secol, ciclul său intitulat *Pasteluri* reprezintă modele de echilibru și perfecțiune poetică. Termenul a fost preluat din pictură, unde înseamnă un desen reprezentând natura, realizat în culori delicate, pastelate.

Anotimpurile înseamnă culoare, sunet, sentimente. În pastel, frumusețile naturii se regăsesc în *imagini* care pot fi privite (*vizuale*), auzite (*auditive*) și chiar mirosite (*olfactive*). Aceste imagini poetice au menirea de a imprima culoare, sunet și parfum cadrului natural descris.

Explorarea pastelurilor este un bun prilej pentru inițierea elevilor în secretele prozodiei. Prin intermediul unor exerciții accesibile și atent dirijate, ei pot descoperi împreună cu cadrul didactic tainele versificației, ce este versul, strofa, potrivirea silabelor finale ale cuvintelor la sfârșit de vers (*rima*), numărul silabelor în fiecare vers având rol în realizarea muzicalității și cadențarea lecturii (*măsură*). De asemenea, elevii pot analiza și înțelege figurile de stil de bază, fără a le numi, desigur, ca *epitetul* (însușirea deosebită a unor lucruri, ființe sau fenomene ale naturii), *repetiția* (reluarea unui cuvânt sau a unei structuri pentru a accentua o idee, un fapt), *enumerația* (înșiruirea unor elemente) sau *personificarea* (atribuirea unor însușiri umane obiectelor, ființelor sau fenomenelor naturii).

Aprofundarea acestor poezii prilejuiește trezirea interesului pentru natură și o mai bună cunoaștere a mediului înconjurător. Peisajele sau momentele zilei descrise cuprind o serie de elemente ale cadrului natural care pot fi terestre, cosmice, acvatice sau umane. Identificându-le, elevii realizează că universul în care trăim este alcătuit dintr-o serie de elemente: pământul, munții, plantele și animalele, dar și soarele, văzduhul, luna, stelele etc.

Prin prezența vocii eului liric (vocea poetică din poezie, prezentă prin verbe și pronume la persoana I și a II-a), se face distincția dintre *poetul* care prezintă un colț de natură, în paralel exprimându-și gândurile și sentimentele (în cadrul *genului liric*), și un *povestitor* care, în basme, povești și povestiri, relatează întâmplări la care participă personaje (în cadrul *genului epic*).

Identificarea indicilor temporali și spațiali are o importanță covârșitoare pentru dezvoltarea gândirii logice și critice a elevilor, ei înțelegând că dacă întâmplările se petrec în timp și spațiu, și descrierile de natură au nevoie de o plasare în spațiu (pe malul unei ape, într-o pădure etc.) și timp (anotimpul propriu-zis, dar și momentul zilei prezentat). Astfel se pot

face diferențieri dintre descrierea unui colț de natură și relatarea unor întâmplări, aceste două aspecte definind, mai târziu, și diferențiind genurile literare.

Am selectat patru pasteluri pentru această demonstrație, reprezentativ fiecare pentru un anotimp: *Primăvara* de Cincinat Pavelescu, *Vara* de Otilia Cazimir, *Sfârșit de toamnă* de Vasile Alecsandri și *Iarna* de George Coșbuc.

Aceste creații excelează prin bogăția conținutului de idei și sentimente, originalitatea imaginilor și ineditul expresiei.

Fiecare text este însoțit de cel puțin douăzeci de cerințe vizând înțelegerea textului, vocabularul, versificația. Aplicațiile finale sunt destinate lucrului pe grupe și vizează dezvoltarea creativității.

Conținutul cerințelor asigură interdisciplinaritatea, practic fiind o corelație tematică dintre literatură (textul poetic), științele naturii (cunoștințe privind mediul înconjurător), educația plastică (elevii sunt încurajați să picteze *pasteluri*), precum și educația muzicală (fiecare anotimp va fi însoțit de o audiție a *Anotimpurilor* lui Antonio Vivaldi sau a altor piese instrumentale sau vocale despre anotimpuri).

Ca și scenariu didactic, se recomandă modelul trifazic al învățării, ideal pentru o lecție modernă și eficientă, caracterizată prin simplitate și flexibilitate. Cadrul, cuprinzând cele trei etape: *Evocare – Realizare a sensului – Reflecție* (E–R–R), a fost introdus de Jennie Steele și Kurt Meredith (1997) și promovat în cadrul Programului *Lectura și Scrierea pentru Dezvoltarea Gândirii Critice*.

Cincinat Pavelescu (1872-1934), poet, publicist și epigramist român, născut la București. Volume publicate: *Sub lampă*, *Romanțe și cantilene*, *Serenade și madrigale* etc. Titluri de poezii: *Trandafirul și stejarul*, *Bunica*, *Mamei*, *Simfonia ploii*, *Păsările nopții* etc.

Primăvară

de Cincinat Pavelescu

În iarba verde stau lungit...
Miroase aerul a floare;
O toropeală-adormitoare
Mă fură-ncet. Sunt fericit!
E umbră, pace și răcoare,
Un vânt ușor și liniștit,
Mângâietor, sărută nukul...
E umbră, pace și răcoare,
Ce clar, departe, cântă cucul;

Un dor de viață negrăit
Din om și fire se desprinde.
Dac-aș putea în brațe-aș prinde
Întregul zării nesfârșit.
Și toată seva primăverii
Prin mine vraja și-o propagă.
Sub caldul ei, așa de dragă
Mi-e pacea limpede a serii.
Și fiecare fibră-n mine
Mai tânăr și mai viu tresaltă...
Percep latentă simfonie

A firelor de iarbă-naltă
Pe care vântul le mlădie
Și le sărută și le-apeacă,
Când spre pădure vrea să treacă.
Ca floarea umedă sub rouă,
Nădăduiesc o viață nouă.
Și, cum prin frunze tainic moare
Amurgul serii auriu,
Din umbră, o privighetoare
Îmi cântă strofele ce scriu!

Vocabular

toropeală - stare de amorteală, de buimăceală (premergătoare somnului); somnolență;
fire - mediul natural (împreună cu ființele care trăiesc în el);
a propaga - a răspândi, a împrăști, a transmite;
latent – care există, dar încă nu se manifestă în exterior, putând izbucni oricând;
mlădie – tânără, fragedă, plăpândă;

a nădăjdui – a avea speranța sau convingerea că ceea ce dorești este realizabil, a crede că cele dorite se vor îndeplini; a spera.

Încercuiește litera corespunzătoare răspunsului corect.

I. Cine vorbește în poezie?

- a. un personaj;
- b. poetul;
- c. povestitorul.

II. Poetul se află lungit:

- a. în livadă;
- b. în iarba verde;
- c. pe malul unui râu.

III. Vrajit de frumusețile primăverii, Cincinat Pavelescu se declară:

- a. supărat;
- b. nedumerit;
- c. fericit.

IV. În prima și ultima strofă, apar numele a două păsări:

- a. privighetoarea și ciocănitoarea;
- b. cucul și ciocănitoarea;
- c. cucul și pitpalacul.

V. Nucul e sărutat mângâietor de către:

- a. poetul fericit;
- b. razele soarelui;
- c. un vânt ușor și liniștit.

VI. Găsește, în coloana B, cuvinte cu sens asemănător pentru termenii din coloana A. Unește-le cu o linie.

A.	B.
lungit	văzduhul
aerul	nespus
liniștit	alintător
negrăit	calm
mângâietor	întins

VII. Identifică perechile de cuvinte cu sens opus din cele două coloane, unindu-le cu o linie:

A.	B.
viață	toamnă
primăvară	moarte
cald	dimineată
seară	rece
limpede	tulbure

VIII. Construieste câte un enunț cu un alt sens, decât cel din text, al cuvintelor subliniate din secvențele:

- Un dor de viață negrăit;
- Prin mine vraja și-o propagă;
- Pe care vântul le mlădie;
- Ca floarea umedă sub rouă;
- Nădăjduiesc o viață nouă.

IX. Poezia în care poetul prezintă un anotimp, un moment al zilei, un colț din natură etc. se numește *pastel*. În pictură, *pastelul* este un tablou care prezintă, în culori pale, delicate (*pastelate*), un colț din natură. Folosind internetul sau orice altă sursă (o antologie poetică din biblioteca personală sau a școlii), scrie alți cinci autori care au scris poezii despre primăvară, menționând și titlul pastelului.

	Numele și prenumele poetului	Titlul pastelului
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

X. Precizează următoarele elemente privind versificația pastelului/ poeziei, completând enunțurile:

- Poezia are strofe.
- Fiecare strofă are versuri.
- Primele patru versuri ale poeziei au,,, respectiv, silabe.
- Cele patru perechi de cuvinte care rimează în strofa a patra sunt:
.....
.....

XI. În realizarea poeziilor care descriu natura, poeții folosesc *imagini poetice*. Acestea pot fi văzute (*vizuale*), auzite (*auditive*) sau chiar mirosite (*olfactive*). Precizează felul imaginii din versurile exemplificate, alegând din cele trei categorii.

Secvența poetică	Felul imaginii (vizuală/ auditivă/ olfactivă)
În iarba verde stau lungit...	
Ce clar, departe, cântă cucul;	
Miroase aerul a floare;	
...o privighetoare Îmi cântă strofele ce scriu!	

XII. Orice cadrul natural descris într-un pastel conține elemente terestre sau cosmice. De exemplu, elementele cadrului natural din prima strofă sunt: iarba, nukul, cucul

(terestre), vântul, aerul (cosmice). **Identifică în strofa a III-a alte elemente ale cadrului natural.**

Elemente terestre ale cadrului natural:

_____ .

Elemente cosmice ale cadrului natural:

_____ .

XIII. Având ca model secvența "vânt ușor și liniștit", găsește câte două însușiri deosebite pentru fiecare din următoarele cuvinte (substantive) din strofa întâi:

- aer → _____;
- umbră → _____;
- nuc → _____;
- cuc → _____.

XIV. În poezie, înșiruirea de trei sau mai mulți termeni de același fel se numește *enumerație*. Exemplu: *E umbra, pace și răcoare*. Completează enunțurile următoare despre primăvară, construind câte o enumerație de câte trei termeni.

Păsările migratoare care se întorc din țările calde sunt _____, _____ și _____ .

Zilele primăverii sunt tot mai _____, _____ și mai _____ .

XV. Deseori, pentru a întări o idee, o imagine, o însușire etc. poeții repetă un cuvânt, un grup de cuvinte sau chiar un vers întreg, acest procedeu numindu-se *repetiție*. Identifică și transcrie, din prima strofă, versul care se repetă. Justifică, într-un enunț, folosirea acestei repetiții de către poet.

În prima strofă se repetă versul:

Justificare:

XVI. În versurile *Ca floarea umedă sub rouă,/ Nădăjduiesc o viață nouă*, poetul se compară pe sine cu o floare. Acest procedeu poetic se numește *comparație*. După modelul *soarele* → *Soarele este rotund ca o portocală*, alcătuește enunțuri în care să construiești câte o comparație pentru următorii termeni:

- cerul → _____;
- dimineața → _____;
- muntele → _____;
- iepurașul → _____.

XVII. În versurile *Un vânt ușor și liniștit,/ Mângâietor, sărută nukul...* poetul atribuie vântului acțiuni și însușiri umane. Acest procedeu se numește *personificare*. Identifică câte o personificare în strofa a doua și a treia a poeziei.

XVIII. După modelul: *soarele* → *Soarele le zâmbește pomilor înfloriți din livadă,*
construiește enunțuri în care să atribui cel puțin câte o însușire/ acțiune umană
următoarelor lucruri și animale:

- *ploaia* →
- *rândunica* →
- *muntele* →
- *noaptea* →
- *fluturile* →

XIX. Explică semnificația/ înțelesul versurilor de mai jos din poezia *Primăvara de Cincinat Pavelescu*.

*Și, cum prin frunze tainic moare
Amurgul serii auriu,
Din umbră, o privighetoare
Îmi cântă strofele ce scriu!*

XX. Exerciții de creativitate

1. Asociază câte o culoare și câte un sentiment fiecărui anotimp.

2. Activitate pe grupe

(În timpul activității, se va audia *Primăvara* din *Anotimpurile* lui Antonio Vivaldi).

Elevul 1 (din fiecare grupă): Desenează un tablou de primăvară.

Elevul 2: Adresează o scrisoare de 7-8 rânduri primăverii, în care să-ți exprimi sentimentele pentru acest anotimp.

Elevul 3: Creează un *cvintet/ haiku* sau *acrostih* despre primăvară.

(*Cvintetul* este o poezie formată din 5 versuri, *haiku-ul* o poezie formată din 17 silabe, iar *acrostihul*, o poezie în care literele inițiale ale fiecărui vers alcătuiesc cuvântul *PRIMĂVARA*).

Elevul 4: Scrie o compunere de 8-10 rânduri cu titlul *DACĂ AȘ FI PRIMĂVARĂ...* folosind cel puțin câte o personificare, repetiție și enumerație.

Elevul 5: Selectează o altă poezie despre primăvară, pe care o vei recita/ citi în fața colegilor.

(În final, elevii își vor prezenta lucrările, organizându-se un concurs pentru cel mai frumos desen, cea mai inedită scrisoare, cea mai bună compunere, cea mai bună poezie creată, cea mai bună recitare/ lectură.)

Otilia Cazimir (1894-1967) este scriitoare, poetă, traducătoare și publicistă română, supranumită *poeta sufletelor simple*. Este cunoscută ca autoare de versuri pentru copii. Volume de poezii: *Lumini și umbre* (1923), *Cântec de comoară* (1926), *Fluturi de noapte* (1927). Titluri de poezii cunoscute: *Pentru tine*, *Primăvară!*, *Baba iarna intră-n sat*, *Moș Crăciun*, *Cântec de leagăn* etc.

Vara

de Otilia Cazimir

*E cald... Grădina-n jurul meu
Se-ntinde, leneșă, la soare.
Frunzișul prăfuit și greu
Își culcă umbra călătoare
Pe-al ierburilor câmp plăpând...
Râzând cu capul dat pe spate,
Un mac își scutură pe rând
Petalele însângerate.*

*În sălcii, vrăbiile tac.
Doar cucul cel bătrân aruncă,
Ne-ndemânatic și buimac,
Chemarea-i scurtă peste luncă.
Și din trifoiul adormit,
Cu flori ușoare și rotunde,
Același dulce țârâit
De greieri tineri îi răspunde.*

*Pe-un fir subțire, auriu,
Se leagănă sub o sulfină
Un mic păianjen străveziu –
O picătură de lumină.
Și dibuind, un gândăcel
Cu poleitele antene,
Coboară de pe-un mușeșel
La umbră, între buruiene...*

Vocabular

plăpând – fragil, delicat, fin;

țârâit – sunet caracteristic, ascuțit, repetat, produs de insecte;

sulfină – plantă cu flori galbene sau albe, plăcut mirositoare;

străveziu – clar, limpede, luminos;

a dibui – a găsi, a nimeri;

poleit – învăluit într-o lumină strălucitoare, argintie sau aurie.

Încercuiește litera corespunzătoare răspunsului corect.

I. În prima strofă, poeta descrie:

a. livada;

b. grădina;

c. pădurea.

II. Momentul zilei prezentat în poezie este:

- a. dimineața;
- b. ziua;
- c. noaptea.

Argumentează într-un enunț alegerea făcută.

III. Păsările despre care se vorbește în strofa a doua sunt:

- a. vrăbiile și privghetoarea;
- b. cucul și pitulicea;
- c. vrăbiile și cucul.

IV. Cele două plante care apar în ultima strofă sunt:

- a. sulfina și mușetelul;
- b. teiul și buruienile;
- c. mușetelul și păpădia.

V. Poeta este prezentă în:

- a. toate strofele poeziei;
- b. în prima strofă;
- c. în a III-a strofă.

VI. Răspunde, formulând enunțuri cu cât mai puțin cuvinte, la întrebare *Ce face?/ Ce fac?* pentru fiecare din exemplele următoare.

• Ce face grădina?

Ce face frunzișul?

Ce face macul?

Ce fac vrăbiile?

Ce face cucul?

Ce fac greierii?

Ce face păianjenul?

Ce face gândăcelul?

VII. Găsește, în coloana B, cuvinte cu sens asemănător pentru termenii din coloana A. Unește-le cu o linie.

A.
străveziu
picătură

B.
strop
zăvoi

plăpând
buimac
luncă

firav
transparent
zăpăcit

VIII. Identifică perechile de cuvinte cu sens opus din cele două coloane, unindu-le cu câte o linie.

A.
răspunde
cald
greu
adormit
scurtă

B.
ușor
treaz
întreabă
lungă
frig

IX. Construiește câte un enunț cu un alt sens, decât cel din text, al cuvintelor subliniate din secvențele:

- Râzând cu capul dat pe spate;
- Un mac își scutură pe rând;
- Un mîc păianjen străveziu.

X. Folosind internetul sau o antologie poetică despre anotimpuri din biblioteca personală sau a școlii, scrie cinci titluri de poezii despre vară aparținând autorilor de mai jos.

	Numele și prenumele poetului	Titlul pastelului
1.	George Coșbuc	
2.	George Topârceanu	
3.	Ștefan Octavian Iosif	
4.	Emilia Plugaru	
5.	Ion Pillat	

XI. Precizează următoarele elemente privind versificația pastelului/ poeziei, completând enunțurile:

- Poezia are strofe.
- Fiecare strofă are versuri.
- Ultimele patru versuri ale poeziei au,,, respectiv, silabe.

XII. Observă că în primele patru versuri, primul vers rimează cu al treilea (*meu – greu*), iar al doilea, cu al patrulea (*soare – călătoare*). O astfel de rimă se numește *rimă încrucișată*.

Transcrie, din ultima strofă, perechile de rime.

XIII. Găsește câte două cuvinte care rimează cu fiecare dintre termenii de mai jos:

floare – _____;
frumos – _____;

înserare – _____;
dimineață – _____.

XIV. Precizează felul imaginii din versurile exemplificate, alegând din cele două categorii.

Secvența poetică	Felul imaginii (vizuală/ auditivă)
<i>Frunzișul prăfuit și greu Își culcă umbra călătoare...</i>	
<i>În sălcii, vrăbiile tac.</i>	
<i>Un mac își scutură pe rând Petalele însângerate.</i>	
<i>Același dulce țârâit De greieri tineri îi răspunde.</i>	

XV. Identifică elementele cadrului natural din cele trei strofe.

Strofa I: _____.
Strofa a II-a: _____.
Strofa a III-a: _____.

XVI. Pentru a-și înfrumuseța descrierile, poeții creează deseori expresii deosebite pentru unele lucruri, ființe sau fenomene ale naturii. Astfel, în ultima strofă, poeta a creat pentru păianjen expresia ”o picătură de lumină”. După modelul soarele – o minge de foc; vara – zâna căldurii și a luminii, creează și tu câte o expresie deosebită pentru următoarele ființe, lucruri și fenomene ale naturii:

- cerul – _____;
- rândunica – _____;
- ploaia – _____;
- pădurea – _____;
- cerbul – _____.

XVII. După modelul secvenței ”frunzișul prăfuit și greu”, identifică în text cel puțin câte o însușire pentru substantivele de mai jos. Atenție: În literatura română, aceste însușiri deosebite ale ființelor, lucrurilor sau fenomenelor naturii se numesc epitete.

umbra – _____;
câmp – _____;
petalele – _____;
cucul – _____;
trifoiul – _____;
flori – _____;
greieri – _____;
fir – _____.

XVIII. Deseori în pasteluri, pentru a sublinia (a pune accent) o însușire a unei ființe, a unui obiect sau fenomen al naturii, poeții schimbă ordinea cuvintelor, punând adjectivul (însușirea) înainte substantivului (obiectului). Un exemplu este versul *Cu poleitele antene*. Construiește enunțuri cu următoarele expresii, în care însușirea să fie așezată înainte obiectelor, ființelor.

- vară frumoasă → _____.

- *flori colorate* → _____.
- *păsărele cântătoare* → _____.
- *stejar noduros* → _____.
- *adiere calmă* → _____.

XIX. Explică semnificația/ înțelesul versurilor din ultima strofă a poeziei *Vara de Otilia* Cazimir.

XX. Exerciții de creativitate

Activitate pe grupe

(În timpul activității, se va audia *Vara* din *Anotimpurile* lui Antonio Vivaldi).

Elevul 1 (*din fiecare grupă*): Transpune, într-un desen, o strofă la alegere.

Elevul 2: Realizează o pagină de jurnal cu titlul *O zi de vară*, în care să relatezi o întâmplare petrecută în natură.

Elevul 3: Creează o strofă în continuarea poeziei *Vara* de Otilia Cazimir.

Elevul 4: Scrie o compunere de 8-10 rânduri cu titlul *DACĂ AȘ FI VARĂ*... folosind cel puțin câte o personificare, repetiție și enumerație.

Elevul 5: Selectează o altă poezie despre vară, pe care o vei recita sau citi în fața colegilor.

(În final, elevii își vor prezenta lucrările, organizându-se un concurs pentru cel mai frumos desen, cea mai inedită scrisoare, cea mai bună compunere, cea mai bună poezie creată, cea mai bună recitare/ lectură.)

Vasile Alecsandri (1821-1890), poet și dramaturg român, creatorul teatrului românesc și părintele pastelului în literatura română. În poezia *Epigonii*, Mihai Eminescu îl numea "rege al poeziei". Volume publicate: *Doine și lăcrămioare*, *Mărgăritare*, *Pasteluri*. Titluri de poezii celebre: *Adio Moldovei*, *Hora Unirii*, *Dan, căpitan de plai*, *Dumbrava roșie*, *Deșteptarea României*. Titluri de pasteluri: *Iarna*, *Miezul iernii*, *Gerul*, *Mahul Siretului*, *Sfârșit de toamnă* etc.

Sfârșit de toamnă

de Vasile Alecsandri

*Oaspeții caselor noastre, cocostârci și rândunele,
Părăsit-au a lor cuiburi ș-au fugit de zile rele;
Cârdurile de cocoare, înșirându-se-n lung zbor,
Pribegit-au urmărite de al nostru jalnic dor.*

*Vesela verde câmpie acu-i tristă, veștejită,
Lunca, bătută de brumă, acum pare ruginită;
Frunzele-i cad, zbor în aer, și de crengi se dezlipesc,
Ca frumoasele iluzii dintr-un suflet omenesc.*

*Din tuspătru părți a lumii se ridică-nalt pe ceruri,
Ca balauri din poveste, nouri negri, plini de geruri.
Soarele iubit s-ascunde, iar pe sub grozavii nori
Trece-un cârd de corbi iernatici prin văzduh croncănitori.*

*Ziua scade; iarna vine, vine pe crivăț călare!
Vântul șuieră prin hornuri, răspândind înfiorare.
Boii rag, caii rânchează, câinii latră la un loc,
Omul, trist, cade pe gânduri și s-apropie de foc.*

Vocabular

cocostârc – pasăre migratoare cu ciocul, gâtul și picioarele lungi și cu penele albe, vârfurile aripilor fiind negre; barză;

iluzie – dorință neîndeplinită; închipuire fără o bază reală, amăgire;

iernatic – caracteristic iernii;

crivăț – vânt geros, puternic, ce suflă iarna în Moldova și Câmpia Dunării dinspre nord.

Încercuiește litera corespunzătoare răspunsului corect.

I. Cârdurile de cocoare care pleacă sunt urmărite:

- a. de cocostârci și rândunele;
- b. de oaspeții caselor;
- c. de dorul nostru jalnic.

II. Lunca bătută de brumă acum pare:

- a. tristă;
- b. veștejită;
- c. ruginită.

III. Din cele patru părți ale lumii (cele patru puncte cardinale), se ridică înalt pe cer:

- a. soarele iubit;
- b. nouri negri;
- c. cârdul de corbi.

IV. Iarna vine:

- a. pe crivăț călare;
- b. când scade ziua;
- c. când șuieră vântul.

V. Animalele domestice despre care este vorba în ultima strofă sunt:

- a. boii, crivățul și caii;
- b. caii, câinii și măgarul;
- c. boii, caii și câinii.

VI. Răspunde, formulând enunțuri cu cât mai puțin cuvinte, la întrebare *Ce face?/ Ce fac?* pentru fiecare din exemplele următoare.

- Ce fac cocostârcii și rândunelele?

Ce fac cârdurile de cocoare?

Ce fac frunzele?

Ce fac norii?

Ce face soarele?

Ce fac corbii?

Ce fac boii, caii și câinii?

Ce face omul?

VII. Găsește, în coloana B, cuvinte cu sens asemănător pentru termenii din coloana A. Unește-le cu o linie.

A.

oaspeți
a părăsi
cârdurile
balauri
înfiore

B.

a abandona
musafiri
teamă
stolurile
monștri

VIII. Identifică perechile de cuvinte cu sens opus din cele două coloane, unindu-le cu o linie.

A.

rele

B.

se îndepărtează

lung	crește
ziua	noaptea
scade	scurt
se apropie	bune

IX. Construiește câte un enunț cu un alt sens, decât cel din text, al cuvintelor subliniate din secvențele:

- *Oaspeții caselor noastre;*
- *Pribegit-au urmărite de al nostru jalnic dor.*
- *Ca balauri din poveste, nouri negri, plini de geruri*

X. Folosind internetul sau orice altă sursă (o antologie poetică din biblioteca personală sau a școlii), scrie alți cinci autori care au scris pasteluri despre toamnă, menționând și titlul poeziei.

	Numele și prenumele poetului	Titlul pastelului
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

XI. Precizează următoarele elemente privind versificația pastelului/ poeziei, completând enunțurile:

- Poezia are strofe.
- Fiecare strofă are versuri.
- Versurile din penultima strofă a poeziei au,,, respectiv, silabe.

XII. Observă că primul vers rimează cu al doilea (*rândunele - rele*), iar al treilea vers rimează cu al patrulea (*zor - dor*). O astfel de rimă se numește rimă împerecheată. Transcrie, din penultima strofă, perechile de rime.

XIII. Găsește cât mai multe cuvinte care să rimeze cu fiecare dintre termenii de mai jos:

toamnă – _____;

rece – _____;

plouă – _____;

privighetoare – _____.

XIV. Precizează felul imaginii din secvențele exemplificate, alegând din cele două categorii.

Secvența poetică	Felul imaginii (vizuală/ auditivă)
<i>Cârdurile de cocoare, înșirându-se-n lung zbor</i>	
<i>Trece-un cârd de corbi iernatici prin văzduh croncănitori.</i>	

<i>Soarele iubit s-ascunde</i>	
<i>Vântul şuieră prin hornuri</i>	
<i>Boii rag, caii rânchează, câinii latră la un loc</i>	

XV. Identifică elementele cadrului natural din cele patru strofe.

Strofa I: _____.

Strofa a II-a: _____.

Strofa a III-a: _____.

Strofa a IV-a: _____.

XVI. Ca descrierea naturii să fie cât mai artistică, poeții compară adesea elementele cadrului natural cu alte ființe, lucruri sau fenomene ale naturii. De exemplu, în următoarele versuri din strofa a doua, frunzele sunt comparate cu niște iluzii:

Frunzele-i cad, zbor în aer, și de crengi se dezlipesc, / Ca frumoasele iluzii dintr-un suflet omenesc. Acest procedeu artistic se numește comparație.

Transcrie, din strofa a treia, cele două versuri în care norii sunt comparați cu niște balauri.

XVII. După modelele *Luna strălucește ca o minge uriașă* sau *Am văzut pe cer un nor precum un unicorn*, completează enunțurile de mai jos cu câte o comparație:

- *Puii de urs se joacă în poiană ca* _____;
- *Stolul de rândunele de pe cer pare ca* _____;
- *La marginea pădurii a crescut un brad cât un* _____;
- *Puiul de căprioară este fricos precum* _____.

XVII. După modelul structurii "zile rele", identifică în text câte o însușire pentru substantivele de mai jos (epitete).

suflet – _____;

nouri – _____;

soarele – _____;

corbi – _____;

omul – _____.

XVIII. Deseori în pasteluri, pentru a sublinia (a pune accent) o însușire a unei ființe, a unui obiect sau fenomen al naturii, poeții schimbă ordinea cuvintelor, punând adjectivul (însușirea) înainte substantivului (obiectului). Construiește enunțuri cu următoarele expresii, așezând însușirea după substantiv.

- *jalnic dor* → _____.
- *vesela, verde câmpie* → _____.
- *frumoasele iluzii* → _____.
- *grozavii nori* → _____.

XIX. Explică semnificația versului *Omul, trist, cade pe gânduri și s-apropie de foc* din ultima strofă a poeziei *Sfârșit de toamnă* de Vasile Alecsandri.

XX. Exerciții de creativitate

Activitate pe grupe

(În timpul activității, se va audia *Toamna* din *Anotimpurile* lui Antonio Vivaldi).

Elevul 1 (*din fiecare grupă*): Desenează o strofă la alegere.

Elevul 2: Adresează o scrisoare unui prieten/ unei prietene în care să argumentezi dacă îți place sau nu îți place anotimpul toamna.

Elevul 3: Creează o poezie originală despre toamnă.

Elevul 4: Scrie o compunere de 8-10 rânduri cu titlul *DACĂ AȘ FI TOAMNĂ*... folosind cel puțin câte o personificare, repetiție și enumerație.

Elevul 5: Selectează o altă poezie despre toamnă, pe care o vei recita/ citi în fața colegilor.

(În final, elevii își vor prezenta lucrările, organizându-se un concurs pentru cel mai frumos desen, cea mai inedită scrisoare, cea mai bună poezie creată, cea mai bună compunere, cea mai bună recitare/ lectură.)

George Coșbuc (1866-1918), poet și traducător român. Pentru că în poeziile sale a descris satul transilvănean, a fost supranumit *poetul țăranimii*. A publicat volumele: *Balade și idile*, *Fire de tort*, *Cântece de vitejie* etc. Titluri de poezii cunoscute: *Iarna pe uliță*, *Noapte de vară*, *Povestea găștelor*, *Vestitorii primăverii*, *Nunta Zamfirei*, *Moartea lui Fulger* etc.

Iarna

de George Coșbuc

*Iarna-i un vestit dulgher,
Că ea poate, când voiește,
Peste râuri pod să puie
Fără lemn și fără cuie,
Fără nici un pic de fier.
Și gătește-așa deodată
Pod întreg dintr-o bucată.*

*Iarna-i meșter iscusit,
Că pe deal și pe câmpie
Țese-o pânză minunată,
Fără ițe, fără spată,
Fără fir de tort urzit.
Și din drăgălașa-i pânză
Dă și vântului să vânză.*

*Iarna-i grădinar, când vrea:
Pune albe flori pe geamuri,
Fără frunze și culoare,
Fără dor să aibă soare,
Numai cum le știe ea.
Mie-mi plac, că sunt de gheață;
Dar când sufli, pier din față.*

Vocabular

dulgher – meseriaș care execută lemnăria unei case sau alte construcții din lemn;

ițe – fire de lână sau bumbac răsucit pentru urzit sau pentru împletit cu andreaua;

spată – piesă la războiul de țesut prin care trec firele de urzeală;

urzeală – firele textile montate în războiul de țesut pentru a se obține țesătura (*a urzi* – a pregăti aceste fire);

tort – fir tors de cânepă, de in sau alte materiale; torsătură.

Încercuiește litera corespunzătoare răspunsului corect.

I. Poetul vorbește și despre persoana sa în:

- a. strofa I;
- b. strofa a II-a;
- c. strofa a III-a.

II. Sentimentul predominant al poetului față de iarnă este:

- a. admirația;
- b. teama;
- c. supărarea.

III. În prima strofă, iarna este numită "un vestit dulgher" pentru că:

- a. pune pod peste râuri;
- b. știe să gătească;
- c. nu folosește fier.

IV. În a doua strofă, iarna "țese-o pânză minunată":

- a. să îmbrace pădurea;
- b. să acopere dealul și câmpia;
- c. să facă un dar vântului.

V. În ultima strofă, "iarna-i grădinar":

- a. tot timpul anului;
- b. când nu e soare;
- c. când vrea.

VI. În poezie, iarna este *personificată* (are însușiri umane). Completează coloana a doua din tabel cu ce face iarna pentru a transforma natura.

Ce face iarna	Unde?
Poate să pună pod...	
Țese o pânză minunată...	
Pune albe flori...	

VII. Găsește, în coloana B, cuvinte cu sens asemănător pentru termenii din coloana A, unindu-le cu o linie.

A.	B.
dulgher	priceput
Pod	ferestre
iscusit	tâmplar
geamuri	dispar
pier	punte

VIII. Identifică perechile de cuvinte cu sens opus din cele două coloane, unindu-le cu o linie.

A.	B.
iarna	nepriceput
peste	necunoscut
vestit	să cumpere
iscusit	vara
să vândă	sub

IX. Construiește câte un enunț cu un alt sens, decât cel din text, al cuvintelor subliniate din secvențele:

- Peste râuri pod să puie;

- *Fără fir de tort urzit;*
- *Fără dor să aibă soare,*
- *Mie-mi plac, că sunt de gheață ;*
- *Dar când sufli, pier din față.*

X. În prima strofă, poetul folosește repetiția în versurile *Fără lemn și fără cuie,/ Fără nici un pic de fier*. Identifică versurile din următoarele strofe în care apare repetiția.
Strofa a II-a:

Strofa a III-a:

XI. Folosind internetul sau orice altă sursă (o antologie poetică din biblioteca personală sau a școlii), scrie alți cinci autori care au scris pasteluri despre iarnă, menționând și titlul poeziei.

	Numele și prenumele poetului	Titlul pastelului
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

XII. Precizează următoarele elemente privind versificația pastelului/ poeziei, completând enunțurile:

- Poezia are strofe.
- Fiecare strofă are versuri.
- Primele patru versuri ale poeziei au,,, respectiv, silabe.

XIII. Transcrie, din strofa a II-a, perechile de cuvinte care rimează.

XIV. Găsește câte două cuvinte care să rimeze cu fiecare dintre termenii de mai jos:

zăpadă – _____;
ger – _____;
înghețat – _____;
visător – _____.

XV. Pentru a realiza o descriere artistică a iernii, poetul a creat pentru anotimp unele expresii mai deosebite: *iarna* - "*vestit dulgher*", "*meșter iscusit*". După aceste modele, creează și tu câte o expresie deosebită pentru următoarele ființe, lucruri și fenomene ale naturii:

- zăpada – _____;
- lupul – _____;
- pomul de Crăciun – _____;
- Anul Nou – _____;
- fulgul de zăpadă – _____.

XVI. După modelul construcțiilor din poezie vestit dulgher, drăgălașa pânză, albe flori, în care însușirile preced substantivele (adjectiv + substantiv), însoțește următorii termen de adjective și introdu construcțiile în noi enunțuri.

Exemplu: *ninsoare* → *ninsoare liniștită* → *liniștita ninsoare* → *Aseară ne-am plimbat prin oraș în liniștita ninsoare care se cernea peste oraș.*

- iarnă → _____.
- noapte → _____.
- ger → _____.
- stele → _____.

XVII. După modelul Fulgii zboară ca niște fluturi cu aripi argintii, completează enunțurile de mai jos, construind câte o comparație.

- Noaptea s-a lăsat peste oraș ca _____;
- Zăpada este înaltă și albă ca _____;
- Omul de zăpadă a rămas singur în fața casei ca _____;
- Iarna a încremenit pământul ca _____.

XVIII. Introdu în enunțuri următoarele însirui de cuvinte (enumerații):

- primăvara, vara, toamna și iarna;

- brazii, stejarii și fagii;

- ploaia, ceața și bruma;

XIX. Explică semnificația/ înțelesul ultimelor două versuri din poezia Iarna de George Coșbuc.

*Mie-mi plac, că sunt de gheață;
Dar când sufli, pier din față.*

XX. Exerciții de creativitate

1. Scrie cât mai multe cuvinte din câmpul semantic al iernii.

2. Activitate pe grupe

(În timpul activității, se va audia *Iarna* din *Anotimpurile* lui Antonio Vivaldi).

Elevul 1 (din fiecare grupă): Desenează un tablou de iarnă.

Elevul 2: Imaginează-ți un dialog de 7-8 replici între iarnă și primăvară.

Elevul 3: Creează un cvintet/ haiku sau acrostih despre *IARNĂ*.

Elevul 4: Scrie o compunere de 8-10 rânduri cu titlul *DACĂ AȘ FI IARNĂ...* folosind cel puțin câte o personificare, repetiție și enumerație.

Elevul 5: Selectează o altă poezie despre iarnă, pe care o vei recita/ citi în fața colegilor.

(În final, elevii își vor prezenta lucrările, organizându-se un concurs pentru cel mai frumos desen, cel mai inedit dialog, cea mai bună compunere, cea mai bună poezie creată, cea mai bună recitare/ lectură.)